

ВПЛИВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

студентом урізноманітнюються. Тобто, праця студентів стає не лише засобом закріплення отриманих в університеті знань, а й дозволяє розширити світогляд, отримати навички, необхідні для подальшої педагогічної діяльності.

Важливою умовою успішного проведення технологічної практики є не лише якість набутих студентами знань, а й рівень підготовленості безпосередньо викладачів – керівників технологічної практики. Викладачі повинні добре знати не тільки фахові дисципліни, а й техніко-технологічні особливості виробництва на художньо-промислових підприємствах, постійно удосконалювати свої технічні та мистецтвознавчі знання.

Висновки. Таким чином, можна з упевненістю стверджувати, що запроваджені нами на технологічних практиках різноманітні форми організації навчальної діяльності забезпечують якісне виконання студентами

індивідуальних завдань за різними видами декоративно-ужиткового мистецтва, дозволяють у практичній діяльності реалізувати теоретичні основи декоративно-ужиткового мистецтва, втілювати у декоративно-ужиткових виробках національні традиції українського народу.

1. Гедвіло О.І., Ковальова Г.В., Носова І.О. *Індивідуальний підхід у навчанні з практикуму в майстернях.* //Трудова підготовка в закладах освіти. – №2 (3), 1996. – С. 44 – 47.

2. Носова І.О. *Самостійні спостереження учнів у трудовому навчанні* //Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон: Айлант, 1999. – Випуск X. – С.302 – 310.

3. Юрженко В.В. *Про дуальну технологію навчання (на прикладі підготовки вчителів трудового навчання)* //Таврійський вісник освіти. – 2003. – №1. – С. 121 – 125.

Алла Валько, викладач

кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

ВПЛИВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті аналізуються особливості впливу мистецтва на формування особистості вчителя обслуговуючої праці як креативного учасника навчально-виховного процесу сучасної української школи. Акцентується увага на необхідності впровадження у навчальний процес підготовки вчителя різних видів образотворчого мистецтва.

Постановка проблеми. Мистецтво створює особливий духовний світ людини – світ краси і гармонії. Воно несе їй естетичну насолоду формувати сприйняття. Водночас через твори мистецтва людина пізнає світ. Як вважає І.Виноградов, особливість впливу мистецтва на формування творчої особистості полягає у тому, що власною справою мистецтва є вияв людської присутності у її естетичному аспекті, тоді, коли мораль, філософія, політичні або релігійні мотиви, завжди притаманні “предметному” мистецтву з його тематичною сюжетною основою, можуть бути виражені іншим засобом [7, 117].

Перевага “безпредметного” мистецтва визначається не тільки тим, що воно зосереджене на філософських релігійних або соціальних ідеях, а на власне естетичному зрізі буття, а також тим, що естетичне виступає перетвореною формою

нашого бачення світу, наших певних цінностей, і тому воно у найвищому своєму прояві викликає в нас переживання, в якому здійснюється соціалізація людини, часто непомітна для неї самої залучення до різних спільностей людей, включення у спільну цілісність.

Завдяки цьому, в мистецтві людина виходить за межі раціональної однозначності і пізнає те, що не піддається раціональному, науковому пізнанню, а саме – загальні форми в максимально широкому вигляді. Естетичний зміст кожного твору дуже багатий. Мистецтво розкриває перед нами багатогранний, естетичний світ, який можна вважати своєрідною філософією життя, почуттєвим відбитком внутрішнього світу людини. Через це воно при сприйманні викликає глибокі емоції, переживання. Естетичне уявлення не ізольоване від усього того світу цінностей, який

ВПЛИВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

наповнює духовну сферу людини, створює філософські, епічні, соціальні ідеали і уявлення – його світогляд.

Мистецтво відображає завжди індивідуальність, яка його створює, її відношення до явищ, дійсності її розуміння навколишнього світу. Кожний твір мистецтва сприймається як суб'єкт бачення окремих явищ, подій. За будь-яким суб'єктивним баченням завжди стоїть особистість творця, його оцінка конкретних явищ і подій. "Особистісний характер художнього відображення робить його могутнім і незамінним засобом формування світогляду людини, її активної життєвої позиції" [2, 174].

Актуальність нашого дослідження визначається вимогами естетичного виховання майбутніх учителів, необхідністю формування у них творчих здібностей, креативного мислення, естетичної культури, оскільки образотворчі види мистецтва змінюють навколишній світ та особистість у ньому "за законами краси".

Мета статті – розкрити можливості формування особистості вчителя обслуговуючої праці як креативного учасника навчально-виховного процесу сучасної української школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування та розвиток творчої особистості вчителя, готового до нових умов функціонування загальноосвітньої школи, висуває нові вимоги до навчально-виховного процесу у ВНЗ, метою якого є розвиток індивідуальності, підвищення інтелектуального, естетичного потенціалу кожного студента. Реалізувати ці завдання можна тільки на основі оновленого змісту підготовки майбутнього вчителя обслуговуючої праці, який передбачає вивчення різних видів мистецтв.

Проблемам професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання приділено увагу у дослідженнях учених-педагогів С. Батишева, Є. Білозерцева, Ю. Васильєва, М. Жиделева, В. Зинченко, У. Нішаналієва, В. Сидоренку, Б. Сименача, Д. Тхоржевського та ін. Одночасно з питаннями професійно-педагогічної діяльності багато праць учених присвячені вивченню окремих аспектів професійно-естетичної підготовки вчителів: М. Волошин, Е. Гришин, Г. Корольова, Г. Петрова, В. Сергієв, І. Толпигіна, Е. Третьякова, С. Анічкін, Г. Феміна та ін. Викликають інтерес наукові дослідження у галузі методології естетичного виховання студентів, формування їхньої естетичної культури засобами різних видів мистецтв, художньо-естетичної підготовки вчителя, методики розвитку естетичних смаків учнів тощо.

Останнім часом помітно зріс інтерес до

вивчення виховних можливостей образотворчих видів мистецтв, його впливу у становленні світоглядної культури майбутнього вчителя. Тому важливо вивчати механізм передачі художньо-образної інформації у процесі спілкування з мистецтвом, його впливу на розвиток світоглядної та естетичної культури студентів.

Виклад основного матеріалу. У творчому впливі мистецтва на особистість розкриваються його навчальна, виховна, педагогічна функції. Відомо, що людина формує свій духовний світ відповідно до свого морального ідеалу, що виступає для неї як істина, до якої вона дійшла сама, пізнаючи моральний закон. Моральний ідеал становить основу кожного світогляду. Тому тільки те знання, яке дає людині світоглядні орієнтири, йде на користь розвитку її духовності. Людина завжди здійснює моральний вибір, відповідно до своїх ціннісних орієнтирів, ідеалів і моральних принципів. Мистецтво допомагає становленню особистості не тільки щодо свого морального ідеалу, а й морального вибору. Закликаючи до формування високих почуттів до ближнього, обов'язків перед іншими членами суспільства, мистецтво надає людині ціннісні й етичні установлення, допомагає їй усвідомити свою відповідальність за власні вчинки перед іншими людьми. Мистецтво надихає людину на творчий розвиток себе як моральної особистості [4, 6].

У наш час справжньої соціальної значущості набуває проблема світоглядної культури, коли аналізується на особистісному рівні підготовка майбутнього вчителя. Як компонент духовного світу особистості, світоглядна культура обумовлює формування ціннісно-духовних орієнтацій, які багато в чому детермінують розвиток всієї структури якостей особистості.

Саме система духовних відносин якнайбільше впливає на формування світоглядної культури. Серед них найбільшу роль відіграє мистецтво, в якому відбиваються різні типи світоспоглядання, психологічні й моральні особливості людини тієї чи іншої епохи, того чи іншого народу "серцевина його способу життя та мислення".

Мистецтво як одна з форм пізнання дійсності забезпечує різнобічний вплив на свідомість людини, тобто виступає джерелом пізнання, духовного збагачення і формування світогляду особистості, допомагає усвідомити своє покликання, визначити систему цінностей. Мистецтво акумулює досвід поколінь і, завдяки своїм специфічним якостям, допомагає кожній людині виявити власну світоглядну позицію.

Світоглядну функцію мистецтва можна вважати домінуючою, оскільки всі функції

ВПЛИВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

мистецтва (виховна, соціально-організаційна, комунікативна та ін.) мають спільні витoki, що виходять із світоглядної природи мистецтва.

Дотримуючись “норм” художньої культури у процесі сприйняття, людина змінює і свою власну “натуру”. Художня культура стає при цьому внутрішнім змістом особистості, її естетичним світом, індивідуальний досвід художнього бачення розширюється і збагачується, почуття, смаки та потреби набувають культурно-естетичної форми.

Художньо-естетичне виховання, яке активізує здатність особи підніматися від повсякденності до широких творчих узагальнень почуттів і думок, є виключно важливим для студентів – майбутніх учителів обслуговуючої праці. Вплив мистецтва незаперечний, оскільки він стимулює особливості до самостійної творчості, що позначається на розвитку їхнього загального творчого потенціалу у різних за фахом галузях.

Самостійні творчі пошуки, в свою чергу, не можуть не сприяти ефективності формування світоглядної культури та особистості в цілому.

Доцільність ширшого впровадження образотворчих видів мистецтв у процес підготовки вчителя трудового навчання є актуальним завданням системи вищої педагогічної освіти. Прикро, що витончені предмети художньо-мистецького циклу не можуть притисягати бурхливому потоку інформаційності і технізації: звідси загальна образотворча неграмотність, культурна зубожливість. Культуру часто ототожнюють з обізнаністю й інформованістю в науково-технічній сфері, політичному і суспільному житті суспільства. Не можна допустити, щоб поширення суто наукової інформації, науково-технічних знань витіснив глибоке пізнання мистецтва, фольклору, культури загалом.

Виходячи з планів підготовки вчителів за спеціальністю “Трудове навчання” у Дрогобицькому педуніверситеті, численних курсів з вивчення видів декоративно-ужиткового мистецтва можна стверджувати про системний підхід до розвитку творчого мислення і здібностей, формування художньо-трудоу мін і навичок студентів, загального розвитку культури естетичного сприйняття навколишнього світу.

Майбутній вчитель повинен постійно вдосконалюватись, перебувати в творчому пошуку форм, технічних прийомів, збагачення і урізноманітнення методів роботи на уроці.

Усі види діяльності з малюнка, живопису, композиції й ознайомлення з кращими творами образотворчого мистецтва, у процесі яких розвиваються розумові дії та мисленеві операції,

творча уява і художні смаки, естетичні почуття і образотворчі здібності, судження й узагальнення, покликані формувати естетичні переконання, котрі дуже важливі для майбутнього вчителя трудового навчання.

Образно, швидко, лаконічно, змістовно й наочно передати думку, зробити пояснення більш доступним допомагає вчителеві знання з малюнку. Учитель виконує педагогічні малюнки не тільки на уроках образотворчого мистецтва, а й на уроках трудового навчання. Величезне значення вміння малювати має у вивченні технічних дисциплін. Так, відомий авіаконструктор О.Яковлев згадував, що дуже вдячний школі за вміння малювати. Адже коли інженер-конструктор виношує задум будь-якої машини, він подумки в усіх деталях має уявляти своє творіння і вмій зобразити його на аркуші паперу [4, 8].

Нині образотворче мистецтво поширюється на всі галузі людської діяльності, в тому числі й на технічну галузь. Адже продукт праці оцінюють не лише за технічними характеристиками, а й за естетичними якостями. Нині повсюдно в життя людини увійшла нова галузь, що поєднує образотворче мистецтво з промисловим виробництвом і його продукцією – технічна естетика або дизайн.

Вимоги дизайну враховуються при створенні зручних у користуванні, цілісних і виразних за формою естетично досконалих промислових виробів різних галузей виробництва, створюючи найрізноманітніші ужиткові вироби, людина у процесі діяльності задовольняє свої прагнення зробити світ естетично привабливим.

У навчальних програмах з рисунка, композиції, дизайну, декоративно-ужиткового мистецтва закладено глибокий зміст підготовки вчителя обслуговуючої праці для загальноосвітніх шкіл. Широкий діапазон знань художнього напрямку отримують студенти також під час вивчення дисципліни “Моделювання та художнє оздоблення одягу”. Завдяки засобам графічного вираження, композиційного задуму, кольорографічним поєднанням та творчим пошуком форми – студенти створюють оригінальні, високохудожні вироби, про що свідчать численні студентські покази мод, виставки, конкурси, проведені кафедрою декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну Дрогобицького педуніверситету. У авторських розробках студенти реалізують свій задум. Завдяки різним технікам і способам оздоблення вони збагачують власні вироби об’ємними і ажурними композиціями. Студенти знаходять найрізноманітніші варіанти стилю і настрою від найтоншої ажурності, вишуканої

ВПЛИВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

елегантності, експресивної екстравагантності, фактурної об'ємності до найдивовижніших за формою і виразністю образів.

Близькі за фольклорною суттю сучасні костюми з елементами етніки, які студенти під керівництвом викладачів розробляють в останні роки. Організовані композиційно як за кроєм, так і за характером декору костюми відповідають внутрішньому змісту національної виразності, передають ментальність українського народу, що населяє різні регіони країни.

Особливий романтизм і свіжість доповнюють елементи, оздоблені вручну шалі та хустини. Весь арсенал засобів працює для створення цілісного, підпорядкованого стильовій єдності костюму.

Через вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва, через майстерне оволодіння рукотворними техніками і глибокого пізнання фольклору в тісному переплетенні з культурою й обрядовістю, формується цілісна гармонійно розвинена особистість, котра відповідає сучасному уявленню про національно свідому культурну людину.

Важливо місце в розвитку образотворчих дисциплін має навчальний предмет "Основи композиції". У студентів на заняттях формується і виховується розуміння композиційних побудов, які необхідні для творчої діяльності вчителя, розвивається зорова пам'ять, образне мислення, художній смак.

Вивчаючи теоретичний курс, студенти знайомляться з питаннями "теорії сприйняття", основними положеннями наукової теорії композиції, основами кольорознавства, формотворчими законами. Після кожного розділу пропонується комплекс практичних завдань, що сприяють кращому засвоєнню теоретичних знань, удосконалюють художньо-естетичну майстерність студентів. Оволодівши композиційними правилами, студенти втілюють власні творчі задуми в цілісні образи костюму. Вони сміливо й впевнено оперують кольорографічними поєднаннями, володіють об'ємними і площинними зображеннями поверхонь.

Формотворчі здібності стимулюють роботу в конструкторській діяльності, зокрема при створенні аксесуарів та доповнювальних елементів гардеробу (декоративних сумочок, браслетів, поясів тощо). Навчання композиції стає повним, бо студенти вміють бачити в житті цікаве і важливе, розуміти красу навколишнього світу.

Висновки. Процес формування та становлення особистості, значущість педагогічної діяльності в умовах сучасної школи потребують

від педагогічної науки удосконалення підготовки вчителів-вихователів, пошуку нових шляхів і педагогічних умов підвищення якості та професіоналізму майбутнього спеціаліста.

Велике значення у цьому контексті має підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл. Саме у школі закладаються основи естетичного навчання та виховання молоді.

Тому запровадження образотворчих навчальних предметів для підготовки майбутнього вчителя трудового навчання сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості з високим національним, культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, усталеними естетичними ідеалами і смаками. Готовність до творчої педагогічної діяльності, здатність керуватися естетичними принципами у навчанні дітей, а також у власному житті й побуті – складає основу естетичного розвитку та професійного удосконалення майбутніх учителів трудового навчання.

1. *Декоративно-ужиткове мистецтво: Словнику 2-х томах // Я.П.Запаско / Кер. авт. кол. І.В.Голод, В.І.Білик та інші; за заг. ред. Я.П.Запаска. – Львів: Афіша, 2000 / МО і науки України. Львів. Академія мистецтв. Науково-дослідний сектор. Кафедра історії і теорії мистецтва / – Т.1: А-К. – 2000. – 368 с. – Т.2: Л-Я. – 2000. – 400 с.*

2. *Кириченко М.А., Кириченко І.М. Основи образотворчої граматики. – К.: Вища школа, 2002. – 226 с.*

3. *Лукомський Г.К. З української художньої спадщини / Упор., передм. В.Д.Буряк, І.Б.Гирич; Худож. оформл. К.І.Косаревський. – К.: Укр. пропілеї, 2004. – 712 с.: іл..*

4. *Мировая художественная культура: Учебное пособие для высших учебных заведений / Авт. колл. Б.А.Эренросс, В.Р.Арсеньев, Н.Н.Воробьев и др.; Под. ред. Б.А.Эренросс. – М.: Высшая школа, 2001. – 767 с.*

5. *Мистецтво у пошуку змісту = Sztuka w Poszukiwaniu Sensu / За ред. Р.Хижинського та ін. – Львів: Видавництво UMCS, 2002. – 242 с. – (польською мовою).*

6. *Михайленко В.Є., Яковлев М.І. Основи композиції. Геометричні аспекти художнього формотворення: Навч. посіб. для студ. вузів. – К.: Каравела, 2004. – 304 с.*

7. *Смикол В. Мистецтво і формування світоглядної культури майбутнього вчителя // Діалог культур: Україна у світовому контексті: Зб. наук. праць. – К., 2002. – С. 117 – 123.*

8. *Шумегга С. С. Дизайн: Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єру: Навчальний посібник для студентів вузів. – К.: ЦНЛ, 2004. – 300 с.*

Галина Гром, викладач

кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну

Леся Малко, викладач

кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну

Дрогобицького державного педагогічного університету

ім. І. Я. Франка

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В СУЧАСНОМУ ОДЯЗІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті розповідається про те, що цінним джерелом творчого натхнення для студентів, які створюють сучасний одяг з використанням народних традицій, може стати не тільки український народний стрій у цілому, але й різноманітні тканини ручного виготовлення, які використовувалися у традиційному одязі українців.

Постановка проблеми. Перед людством стоїть завдання змінити своє ставлення до оточення: природи, культури, історії, етносу і сформувати нові цінності світобачення.

На перший план виходить екологія культури – культурологічний принцип до проектування довкілля, прагнення відтворення регіональної національної своєрідності, розвиток етнічної культури, що забезпечує гуманістичну функцію дизайну.

Саме в дизайні одягу орієнтація на екологічну, етнічну, історичну концепції є, особливо в останній період часу, надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Формування творчої особистості (П.Енгельмеєр, А.Пуанкаре, Г.Воллес, Я.Пономарьов, В.Роменець) визначається рівнем розвитку знань і вмінь, а це зумовлено тим, що знання є основою для їх подальшого використання у процесі творчої діяльності. Людина може свідомо творити тільки за тими законами, які вона освоїла; саме у знанні містяться проекти шляхів творчого пошуку; знання та вміння визначають творчий рівень розвитку практичної діяльності людини.

Метою статті є використання традиційних народних елементів оздоблення в сучасному одязі для формування творчої особистості студентів, виховання бережливого ставлення до традиційного народного мистецтва, прилучення їх до кращих надбань національної культури.

Виклад основного матеріалу. Створення сучасного одягу – складний і багатостадійний процес, у якому беруть участь спеціалісти різних професій. Створенням одягу займались здавна, скільки існує людство. Від таланту і смаку людей,

що виготовляли одяг, залежав зовнішній вигляд як простих, так і заможних людей. Джанні Версаче сказав: “Мода завжди першою відображає всі зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, вона дивиться в минуле і перебуває в постійному пошуку нового” [3].

Поняття моди і стилю існує не тільки в сучасному одязі, воно притаманне і народному строю. Видатний український етнограф і антрополог Ф.Вовк ще на початку ХХ ст. писав: “Дуже недавно національні костюми вважали за щось дуже стале, за одну з форм вияву народної індивідуальності, вбачали в них одну з національних святинь. Новітні успіхи порівняльної етнографії примушують дуже сильно розчаруватись щодо цих ілюзій, доводячи з кожним днем все повніше, що, так звані, національні костюми зовсім не такі національні і не такі сталі, як це думали раніше, а якраз являють собою пережитки старих мод, запозичення тощо, які змінюються дуже часто, залежачи не стільки від географічних умов, скільки від соціальних” [3].

Зараз уже не викликає сумніву положення, що не існує ніякого національного (загальнонаціонального) вбрання. Багатство національної культури полягає саме у різноманітності; хоча, поза сумнівом, існують й “об’єднавчі” риси, властиві переважній більшості етнічної спільноти: за кроєм та оздобленням одяг українців, наприклад, значно відрізняється від індуського. Тому, безперечно, можна і треба говорити про “національні особливості” або, як їх називають, “національно-специфічні риси”, проте вони, знову-таки, найбільше виявляються за історико-